

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА

КОНЦЕПЦИЯ
ЗА ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА
ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ОБЕДИНЯВАНЕ
НА ВИСШИ УЧИЛИЩА
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

юли 2022 г.

Днес висшите училища навсякъде по света са изправени пред предизвикателства, които влияят не само върху тяхното функциониране, но и на самата им идентичност като институции. Развитието на информационните технологии, преходът от елитарно към масово и дори универсално висше образование, бързо променящият се и отворен пазар на труда обуславят промени и в ролята и функциите на висшето образование. В тази връзка е необходимо поставянето на нови цели, съответстващи на актуалните предизвикателства, особено във връзка с ускореното развитие на дигиталните технологии и с интензивната дискусия в глобален мащаб за целите на висшето образование и за ролята на висшите училища в новите условия.

Стратегическите визии на висшите училища по отношение на основните им функции, свързани с образованието и обучението, с развитието на фундаментални и приложни научни изследвания, иновациите и предприемаческите умения, и със социалните отговорности на висшите училища (включително национална, регионална и европейска) изостават в голяма степен от изискванията на новите реалности. Често липсва разпознаваемост на принадлежната стойност на завършеното образование поради остарели и необвързани с потребностите на пазара на труда учебни планове и програми, преобладаваща теоретична подготовка, без достатъчно възможности за усвояване на практически умения. Успоредно с това позиционирането на българските висши училища като алтернатива на обучението в чужбина, в много от случаите, не е на необходимото ниво и не постига целите си.

Сътрудничеството в системата на висшето образование под най-различни форми се базира на избора на образователните институции да преследват цели, които не могат да постигнат самостоятелно. Обединението на висшите училища е една от формите на консолидация и сътрудничество, като най-често причините за това са свързани с развитие и подобряване на характеристиките на висшите училища (ВУ). За висшите училища обединяването дава възможност за диверсификация на дейностите, подобряване на качеството, увеличение на международната видимост и повишаване на ефективността чрез постигане на икономии от мащаба.

И към настоящия момент Законът за висшето образование съдържа юридически механизъм за обединяване на висши училища чрез тяхното преобразуване под формата на вливане или сливане (чл. 9, ал. 2, т. 1 и ал. 3, т. 2; чл. 10, ал. 2, т. 1; чл. 15; чл. 16, ал. 2; чл. 75, ал. 4; чл. 77, ал. 2, т. 1; чл. 81, ал. 1, т. 4; чл. 85, ал. 1, т. 3 от ЗВО). При тази конструкция обаче някое или всички от висшите училища, участващи в преобразуването, губят своята правосубектност и престават да съществуват (в хипотезата на вливане това е висшето училище, което се влива в друго съществуващо висше училище, а в хипотезата на сливане това са висшите училища, участващи в сливането, като дейността им продължава да се осъществява от новосъздадено висше училище, открито в резултат на сливането). Именно загубата на правосубектност е една от причините юридическият механизъм на преобразуването да не е желан и да не се използва пълноценно, макар и да съществуват положителни примери след 1990 година като създаването на Тракийския университет – Стара Загора, преобразуването на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и Националния военен университет – Велико Търново, структурните промени в Техническия университет – София и др. Тези примери потвърждават положителния международен опит, че обединяването на висши училища и техни поделения може да

доведе до съществено повишаване на качеството на висшето образование и на видимостта на висшите училища в национален и международен план.

С предложената концепция за обединяване на висшите училища в законодателството ще се създаде една допълнителна правна възможност, при която ще се съчетаят позитивите на преобразуването, като същевременно висшите училища, участващи в обединението, ще запазят своята юридическа самостоятелност. Тази възможност е добре позната и се използва в международната практика, но не е регламентирана в българската нормативна система.

Международна практика

Тенденцията към консолидация на университетите не само в Европа, но и по света се засилва през последните 20 години. Тя обхваща все повече висши училища и държави. Сто и двадесет обединения на висши училища и научни организации са се случили в Европа от 2000 до 2019 г. Пикът на обединенията на университети в Европа е през 2013-2015 г., когато са регистрирани 37 консолидации, показват данни на Европейската асоциация на университетите (ЕАУ). Част от процесите, започнали след 2017 г. в Европа, все още не са приключили и не са включени в статистиката на ЕАУ.

Положителни примери има във Финландия, Франция, Великобритания и др. Данни за сливания на университети в Северна Америка (основно в САЩ) и Азия (основно в Япония) също показват активност през последните 10 години.

Мисия

Настоящата концепция за обединяване на висшите училища се базира на необходимостта от промени в Закона за висшето образование за постигане на концентрация на академичен талант и на инфраструктура, обединяване на финансови ресурси и персонал, възможности за интердисциплинарни проучвания в широк спектър дисциплини, както и реализацията на икономически ползи, без да се изгубва правосубектността на влизащите в обединението висши училища.

Чрез обединяването на висшите училища ще се постигнат част от целите, заложи в Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 година за развитие на диференцирана и гъвкава система от висши училища, които функционират като успешни партньори и конкуренти на европейските университети и изпълняват образователна, изследователска и културна мисия в полза на обществото и на отделните индивиди.

Обединяването на висшите училища се обуславя от необходимостта за преодоляване на задълбочаващите се проблеми във висшите училища, свързани с демографската криза, с поддръжката и развитието на инфраструктурата, с ефективното използване на инвестициите. Водещ мотив е стремежът за повишаване на качеството на обучението, преподавателската дейност, научните и финансови резултати, както и повишаване на видимостта на висшите училища в национален и международен план.

Визия

Обединението е нов тип самостоятелно юридическо лице, определено в Закона за висшето образование, в което съставните висши училища доброволно са се обединили на териториален, тематичен или смесен принцип. Обединенията са само между български държавни висши училища или само между частни висши училища, като съставните висши училища запазват статута си на юридически лица. Обединението има право на свободно определяне на съвместното обучение, съвместни учебни програми, споделяне на академичния състав, създаване на нови общи инфраструктури и споделяне на съществуващите.

Обща цел

Обединението е доброволно сдружение на висши училища за общо управление, координация и осъществяване на съвместна учебна, научна, художествено творческа и друга дейност, съответстваща на спецификата на съставните висши училища.

Специфични цели

Специфични цели с академична насоченост:

- Повишаване на качеството на научната и преподавателската дейност, чрез концентрация на научно познание и инфраструктура;
- Повишаване на международната видимост на висшето училище, чрез обединяване на публикационната, научната, учебната и други дейности под общо име;
- Сътрудничество и споделяне на преподавателски ресурс, чрез разработване на съвместни учебни програми;
- Повишаване на възможностите за участие в международни, европейски и национални научно-изследователски и приложни проекти.

Специфични цели с финансово/административна насоченост:

- Привличане на повече студенти от България и чужбина;
- Повишаване на финансовите приходи от увеличаване брой студенти;
- Оптимизация на наличните инфраструктурни ресурси, чрез съвместно ползване и поддръжка;
- По-широк достъп до проектно финансиране;
- Привличане на частни инвеститори;
- Оптимизиране на дублиращи се дейности и учебни програми.

Принцип на доброволност на Обединението

- Свободно определяне на принципа за обединяване – териториален, тематичен или смесен;
- Свободно уреждане на основните въпроси на дейността в учредителния акт (устав или договор), който се приема с общо съгласие от учредителите (съставните висши училища) за създаване на ново юридическо лице;
- Право на свободно определяне на съвместното обучение, съвместни учебни програми, споделяне на академичния състав, създаване на нови инфраструктури и споделяне на съществуващите;
- Надграждане на вече съществуващи партньорства между български висши училища, като например създадените в рамките на процедура „Модернизация на висшите училища“, както и центровете за върхови постижения и центровете за компетентност.

Характеристики на Обединението

- **Юридическо лице по специален закон, което се създава:**
  - Чрез учредителен акт (устав или договор), който се приема с общо съгласие от учредителите (съставните висши училища) за създаване на ново юридическо лице;
  - След получаване на оценка на проект за откриване на обединението от Националната агенция за оценяване и акредитация;
  - С приемане на Решение на Народното събрание и обнародването му в Държавен вестник;
- Обединението има самостоятелно наименование, самостоятелни органи за управление и имущество, различно от имуществото на съставните висши училища;
- Съставните висши училища запазват статута си на самостоятелни юридически лица;
- Обединенията са само между български държавни висши училища или само между частни висши училища;
- Едно висше училище може да участва само в едно Обединение.

Органи за управление на Обединението

- **Ректорски съвет (РС):**
  - Състои се от ректорите на съставните висши училища;
  - Членовете на РС по право участват в заседанията на Академичния съвет на Обединението (АСО) и представляват интересите на съставните ВУ по отношение на учебно-преподавателската, научната, финансова и административна политика.

- **Председател на Ректорския съвет:**
  - Избира се от Академичния съвет на Обединението съгласно неговия устав;
  - Правомощия:
    - Представява обединението;
    - Сключва трудови договори със служителите на обединението (администрация, обслужващи звена);
    - Изпълнява и други функции, възложени от съставните ВУ чрез учредителния акт.

- **Академичен съвет на Обединението (АСО):**
  - Орган за ръководство и координация на учебна, научна, художествено творческа, спортна и друга дейности на Обединението;
  - Членовете му се избират от академичните съвети на съставните висши училища по правила заложи в учредителния акт и съгласно разпоредбите на ЗВО;
  - Включва в състава си представители на академичния състав, студенти и докторанти на съставните ВУ, чиято численост се определя в учредителния акт.

  - Примерни правомощия:
    - определя общата образователна и научна политика на Обединението, в съответствие с политиките за развитие на съставните висши училища;
    - избира председателя на Ректорския съвет;
    - приема ежегоден отчет за резултатите от дейността и годишен доклад с финансовите и натуралните показатели на Обединението;
    - взема решение за откриване на обслужващи звена към Обединението;
    - дава съгласие за откриване, преобразуване и закриване на основни звена, обслужващи звена и поделения на съставните висши училища, в съответствие с общата образователна и научна политика на Обединението;
    - изпълнява функциите по чл. 30, ал. 1, т. 4 и 5 от ЗВО за обучението на студенти в съставните висши училища по съвместни образователни програми;
    - взема решения за осъществяване на съвместна дейност на Обединението с други образователни и научни институции и членуване в международни организации;
    - ежегодно приема бюджет на Обединението и контролира неговото изпълнение;
    - съгласува/дава съгласие за размера на таксите за кандидатстване и обучение в съставните висши училища в съответствие с общата образователна и научна политика на Обединението;
    - ежегодно предлага на министъра на образованието и науката размера на таксите за кандидатстване и обучение в съставните висши училища;

- Съставните висши училища запазват досегашната си система от органи за управление съгласно ЗВО.

Имущество на Обединението

- ***Имущество на Обединението включва:***

- Недвижими имоти, предоставени от държавата на Обединението, които са публична държавна собственост.
- Придобити възмездно от Обединението недвижими имоти и движими вещи, които са със статут на частна държавна собственост.
- Придобити безвъзмездно от Обединението недвижими имоти и движими вещи, които са собственост на Обединението.
- Съставните висши училища след решение на Академичните си съвети може на доброволен принцип да предоставят на Обединението или на някой от членовете му ползване на имуществото на училището или части от него за постигане на целите на Обединението в учредителния акт;
- Когато въз основа на изричното съгласие на висшето училище част от управляваното от него държавно имущество е предоставено за управление на Обединението, то последното отговаря за поддръжката и модернизацията му и е длъжно да осигури ползването му от всички членове на обединението;
- Когато висшето училище учреди на Обединението право на ползване върху имот – собственост на училището, то Обединението отговаря за поддръжката и модернизацията му и е длъжно да осигури ползването му от всички членове на Обединението;

Финанси на Обединението

- Проектно-програмно финансиране от държавата;
- Процентни годишни отчисления на съставните висши училища, съгласно правила, уточнени в Учредителния акт;
- Собствени приходи от следните източници:
  - ✓ Съвместни научни проекти;
  - ✓ Съвместни обучения с трети страни (индустрия, институции, други външни възложители);
  - ✓ Договори за съвместна научно-изследователска дейност с индустрията и институциите;
  - ✓ Дарения, продажба на интелектуална собственост, награди и др.
- Принципите на разходване на собствените приходи се определят в учредителния акт.

Дейности, извършвани от Обединението

- Разработва правила, организира и провежда обща кандидатстудентска кампания за съставните висши училища;
- Прилага правила за разпределяне на приходите от съвместно обучение;

- Разработва правила за съвместно използване на наличната и новосъздадена научна и друга обща инфраструктура;
- Разработва правила за съвместно кандидатстване за достъп до специфично или проектно финансиране;
- Може да поддържа обща администрация – счетоводство, ТРЗ, юридическо обслужване, информационно обслужване, библиотеки, спортни зали, центрове за научни изследвания, институти, офиси за трансфер на технологии и др.;
- Може да извършва съвместна учебна, научна, художествено творческа и друга дейност от името на съставните висши училища с академичния състав и материалната база на съставните висши училища;
- Може да разкрива самостоятелни обслужващи звена, които да се ползват от всички съставни висши училища;
- Академичния съвет на Обединението утвърждава съвместни образователни програми по акредитирани професионални направления на съставните висши училища, условията и реда за обучението по тях и финансирането им;
- Кандидатства и изпълнява съвместни научни (международни, европейски, национални и др.) проекти, разработени с ресурсите на съставните висши училища;
- Може да кандидатства за включване в международни рейтингови системи;
- Може да участва в Рейтинговата система на висшите училища по решение на органите за управление на обединението (това изключва самостоятелното участие в нея на съставните висши училища);
- Нормативът на академичния състав на съставните висши училища може да се формира и от преподавателска дейност в другите съставни висши училища, под координиращата функция на Обединението;
- Академичният състав на съставните висши училища посочва в научните си публикации и обединението като принадлежност;
- Не извършва самостоятелно обучение на студенти. Обучението се извършва от съставните висши училища.

Очаквани резултати

Конкретните очаквани резултати зависят от типа на обединяващите се висши училища и специфичните цели на Обединението, но най-общо могат да се дефинират като:

- Повишаване на международната и на националната видимост на висшите училища;
- Създаване на ефективен и устойчив механизъм за съвместно обучение;
- Привличане на повече студенти и инвеститори, в т.ч. чуждестранни;
- Развитие на съвместна инфраструктура;
- Съвместно участие в мащабни научни проекти;
- Споделяне на ресурси – финансови, научни, административни, човешки и др.;
- Намаляване на фрагментацията на висшите училища;
- Постигане на по-широко териториално покритие с академични структури;

- Подпомагане на борбата с демографската криза и с регионалните различия.

Прекратяване на Обединението

- По общо съгласие на всички съставни висши училища с решение на Академичния съвет на Обединението, след решения на Академичните съвети на всички съставни висши училища;
- При прекратяване на участието на едно от съставните висши училища, освен ако останалите съставни висши училища внесат в МОН проект за запазване на Обединението, който съдържа и положителна оценка от НАОА на проекта за продължаване на дейността;
- От Народното събрание по предложение на Министерския съвет, чрез министъра на образованието и науката след констатирани съществени нарушения на Закона за висшето образование;

Последици при прекратяването на Обединението

- Държавната собственост, управлявана от Обединението се разпределя с Решение на Министерския съвет;
- Прекратяването се осъществява чрез правопримство:
  - Имуществото на Обединението се разпределя между съставните висши училища според уговореното в Устава;
  - За задълженията на Обединението съставните висши училища отговарят солидарно до размера на имуществото, което са приели от Обединението.